

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

538

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • ויגש תשפ"ב

בו יומם ולילה [והגיון היינו במחשבה כמו שנאמר והגיון לבי], וגם זה תורה. וכן עבודה, דהיינו אמונה, האמונה היא עבודה, ויש גם אמונה בדיבור, אבל העיקר הוא בלב, ואם יש אמונה רק בדיבור ולא בלב זה לא אמונה, והעסק באמונה נקרא עבודה.

וגמילות חסדים יש מעשים טובים בידיים ובדיבורים, שאדם עושה חסד עם אנשים, ויש גם מחשבות, שהוא רק חושב לעשות חסד, ועושה תכניות איך לעזור למישהו, ועל זה כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יג) "כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר", היינו שיש חיוב גם לחשוב מחשבות! מחשבות לטובת אחרים, בין עניים ובין עשירים, כי גם עשירים צריכים עזרה ועידוד לפעמים, ואדם חייב לחשוב מחשבות על זה, 'בעמל נפשו' - בנפש, ובוזה הוא עוסק בחסד, ומקיים גמילות חסדים במחשבה.

ונמצא שבחיים היום-יומיים של האדם, על ידי מחשבות כאלה של תורה ושל אמונה ושל גמילות חסדים, הוא מעמיד את העולם! ואפילו אדם אחד יכול להיות, שהעולם עומד עליו.

עבודת השם בכל אמירת ברכה

וכן כשאדם אומר ברכה, כגון ששונה משהו ומברך שהכל, הרי זו עבודת השם, שהוא עושה מצוה, והיא עבודת השם!

אבל יש הרבה דרגות בזה, ודרגת העבודה תלויה לפי היראת שמים, האם הוא אומר ברכה עם יראה או בלי יראה, ויש דרגה פחותה שמברך רק כי הוא חייב לברך, שהוא בעיקר רוצה לשתות, אבל בלי ברכה אסור ולכן הוא מברך, וזוהי גם כן ברכה ועבודת השם.

ומסופר על הדיבוק שהיה בזמן החפץ חיים, שנכנס דיבוק בנערה צעירה, ושאלוהו מדוע נכנס בה, ואמר כי היא שתתה בלי ברכה, והיינו מפני שהברכה היא עבודת השם ומקדשת את האדם, ואם אין ברכה חסר הקדושה, ומחמת זה נכנס הדיבוק.

והרי צעירה זו אם היא הייתה מברכת, לא הייתה מברכת בכונה גדולה, שהרי היא שתתה בלי ברכה, ואם כן היא לא הייתה בעלת יראת שמים גדולה כל כך, ואף על פי כן אם היא הייתה מברכת, גם לפי דרגתה הפחותה, כבר לא היה הדיבוק יכול להיכנס בה, מפני שיש בזה קדושה! כי סוף-סוף זוהי מצוה עם איזו כוונה.

החיוב והדרכים להוסיף יראת שמים

ויש הרבה דרגות ביראת שמים, ובשערי תשובה לרבינו יונה (עייין ש"א יז, כ, ושי"ג טו, יז) כתב שיש חיוב להוסיף יראת שמים, והיראה היא מצוה דאורייתא (דברים י, כ) את השם אלוקיך תירא, אך לא כתוב שיעור כמה יראה צריכה להיות, ועל זה כתב רבינו יונה שיש חיוב תמיד להוסיף יראת שמים, ואדם חייב תמיד להוסיף בעצמו יראה, יותר יראה ויותר יראה, ואמנם זה לא דבר פשוט, להוסיף יראת שמים. ומן הראוי להתבונן מה הם הדרכים לזה וכיצד מוסיפים יראה.

הנה דרך אחת ליראת שמים היא, על ידי **שוראים אנשים גדולי יראה**, וכן היה מעשה באחד שסיפר לי שהוא קיבל יראת שמים על ידי שראה אנשים עם יראת שמים, כי הראייה משפיעה, וכשוראים אנשים עם יראת שמים שמפחדים, פחד! זה גורם גם כן לפחד.

ויש גם **יראת שמים שמקבלים מהבית**, שבבית מפחדים, וכשילד גדל בבית עם יראת שמים, הוא רואה את הפחד והיראת שמים שבבית, ומתרגל לזה, והאדם שסיפרנו עליו כנראה לא קיבל זאת מביתו, ורק יותר מאוחר קיבל זאת, כשראה גדולי יראה.

ויש גם **ספרי יראה, המעוררים ליראת שמים** ומבארים איך ומה היא היראה, שיש גיהינום ויש עונש גם בעולם הזה, יראת העונש הפשוטה. וכל אדם יכול להוסיף יראת שמים על ידי שילמד את הספרים האלו.

וגם יש **תפילה על יראת שמים**, ואמנם הרי אמרו (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל הרי יש תפילות בנוסח התפילה שאנו מבקשים על יראה, כגון בברכת אהבה רבה "ויחד לבבנו לאהבה וליראה

על שלושה דברים העולם עומד

שינוי בפרקי אבות (א, ב) על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, היינו ששלושה דברים אלו מעמידים את העולם, ואם היה רגע שהיה חסר בעולם אחד משלושת הדברים האלו, חס ושלום היה חורבן, וכל קיום העולם הוא רק בזכות שיש בו תורה ועבודה וגמילות חסדים, ויש פסוקים על זה (ראה מה שהביא הרע"ב ובפירוש הגר"א לאבות שם) שאם היה רגע אחד בלי שלושת הדברים האלו, לא היה העולם מתקיים.

ומה נקרא תורה? עסק התורה, שעוסקים בתורה, אם היה רגע אחד שאין בעולם תורה, היה חורבן. ואמנם בלילה הרי אנשים ישנים ולא עוסקים בתורה, אך כמדומני שכתוב וכן מביאים בשם החזון איש, שתורה נקרא לא רק עסק התורה ממש, אלא כל מה שהוא לצורך העסק בתורה, גם כן נקרא תורה.

והוא כמו שכתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות דעות, שאדם שכל מעשיו לשם שמים וגם המעשים הגשמיים וצרכי הגוף הוא עושה לשם שמים מפני שהוא חייב, כי צריך את הגוף ובלי הגוף אי אפשר לקיים תרי"ג מצוות, אזי גם המעשים הגשמיים נחשבים לו כעבודת השם.

וכתב הרמב"ם שם שאדם כזה אפילו כשהוא הולך לישון, אם הוא ישן עם החשבון הזה שאם לא יישן אזי למחר לא יהיה לו כוח ולא יוכל לקיים תרי"ג מצוות ולכן הוא הולך לישון, נמצאת שינה שלו עבודה למקום והוא עובד השם בשינתו, כשהוא ישן זה נחשב עבודת השם, והוא נקרא עובד בשינה! כי זה צורך העבודה של תרי"ג מצוות.

תורה עבודה וחסד גם בשינה

ומה היא העבודה שמקיים בשינה? איזו מצוה הוא מקיים בזה? זה תלוי איזו עבודת השם יעבוד למחר, כי כל מצוה היא עבודת השם, יש תרי"ג מצוות וכל מצוה שעושים זה עבודת השם, ובשעת השינה נחשב שעוסק באותה המצוה שיקיים למחר.

ולמשל אם מה שהוא ישן זה כדי לעסוק בתורה, נמצא שהשינה היא צורך עסק התורה, ומקיים בזה מצות תלמוד תורה, כי כדי ללמוד צריך גם לישון, ובשעת השינה הוא עוסק במצוות תורה.

ואם הוא ישן ואחר כך הוא עוסק לא רק בתורה, אלא גם בתפילה, שהיא עבודה שבלב, אם כן הרי הוא ישן כדי שיוכל להתפלל, שהתפילה תהיה בכוונה, ונמצא שבשנתו הוא עוסק גם בהכשר מצוה של מצות תפילה, ובאותה השינה הוא מקיים שתי מצוות: גם תורה וגם תפילה שהיא עבודה שבלב.

ואם הוא גם עושה מעשים טובים וחסד עם אנשים, ואם לא יישן הוא לא יוכל לעשות זאת, נמצא שהשינה גורמת גם לגמילות חסדים, ונמצא שהשינה עושה שלושה דברים, למרות שהוא לא עושה כלום והוא רק ישן, אבל אם זוהי הסיבה וזה החשבון שלו שהוא ישן, הוא מקיים תורה ועבודה וגמילות חסדים באותה השינה.

וכאמור העולם צריך את שלושת הדברים, תורה, עבודה, וגמילות חסדים, ואם היה חסר בעולם תורה, לא היה העולם קיים, וכן אם היה חסר עבודה, או אם לא היה גמילות חסדים בעולם, גם כן לא היה העולם מתקיים, ואף אם היה רגע אחד שהיה העולם חסר אחד משלושת הדברים האלו, חס ושלום היה נחרב העולם.

ואם כן אם אנו רואים שהעולם קיים ועומד, הרי זה סימן למעשה שיש בעולם בכל רגע ורגע את שלושת הדברים האלו, וכל הזמן יש בעולם אנשים שעוסקים בתורה ועוסקים בעבודה ועוסקים בגמילות חסדים, וגם כשהם ישנים כדי שיהיה להם כוח לזה נחשב כמו שעוסקים בזה, ואלו הם הזכויות המעמידות את העולם.

מחשבות המעמידות את העולם

ומהו עסק התורה ממש? ראשית יש עסק התורה בדיבור, שהוא בודאי תורה, וכן יש עסק התורה גם במחשבה, כמו שנאמר (יהושע א, ח) והגית

את שמך", וכן בקדושה דסדרא "וישם בלבנו אהבתו ויראתו", ובספר תהלים יש הרבה פסוקים ובקשות שדוד המלך מבקש על יראה, כגון (תהלים פ, יא) "יחד לבבי ליראה שמך", וכהנה רבות, וצריך להבין באמת מדוע מבקשים על זה, הרי זה לא בידי שמים.

והביאור בזה, כי לפעמים יש 'סיבות' שמעוררות ליראת שמים, וכפי ששמעתי פעם ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל דוגמא לזה, אם אדם נמצא וממתין באיזה מקום, וכיום בחדרי ההמתנה אצל רופאים יש הרבה ספרי קודש, אך לא דווקא בחדרי המתנה, אלא גם אם אדם בא למישהו, ויש שם בבית ספרי יראה, ובעל הבית צריך להגיע, וביתיים מחכים, ויש שם שולחן עם ספרים, והוא פותח ספר שנזדמן לו, ונפתח בדיוק דבר שמשפיע עליו יראת שמים, זוהי דוגמא לאתערותא דלעילא, שמן השמים הזמינו לו דבר שייתן לו יראת שמים, ויש לו זכות שזכה להשגחה פרטית כזו מן השמים. וזהו שמתפללים לאהבה ויראה, שמן השמים יזמינו לנו את הסיבות המעוררות ליראה.

ההשפעה בשיחות המוסר שבישיבות

וכן יש שיחות מוסר המשפיעות יראת שמים, ובישיבות יש שיחות מוסר, שיחות על דברי אגדה, ומה המטרה של השיחות? להשפיע על התלמידים! והדבר הראשון הוא להשפיע יראת שמים.

וכמו כן יש להשפיע בשיחות אהבת תורה, ובאמת הרי כולם רוצים ללמוד, אבל לא כולם נהנים מהלימוד, והסיבה לזה תלוי אם כל אחד לומד לפי הטבע המתאים בשבילו, ולפעמים בחור מתעמק הרבה בלימודו ואין זה מתאים לפי כוחו, ואם הוא היה לומד תחילה גמרא עם רש"י בפשטות, הוא היה נהנה וזה היה מושך אותו, ואם כן יש לו אהבת תורה אך הוא לא מוציאה לפועל, כי הוא לומד עם עמקות גדולה שלא לפי כוחו, ובמשך הזמן הוא יוכל להגיע לזה אבל עכשיו עדיין לא הגיע הזמן, וצריך 'ליגמר והדר ליסבר' (שבת סג, א), ללמוד תחילה פשוט גמרא עם רש"י, שזה מאד מעניין ומושך ומרתק, מתוקים מדבש! וזוהי תורה ממש, שהיא תורת אמת. ולא כולם יודעים את זה.

וגם חשוב לדבר בשיחות על מידות טובות, ולהשפיע מידות טובות, כי אם לא מדברים יכול להיות שלא יודעים איך להתנהג, ולא מתנהגים במידות טובות, ועל כל דבר צריכים השפעה.

ועוד דבר חשוב בחיים, שיש לדבר עליו ולהשפיע על התלמידים בזה, וכבר דיברנו על זה בעבר, לדעת שהכל בידי שמים וכל דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס, ב), כל מה שקורה זה מן השמים, ואין מקרה אלא הכל מן השמים, והכל לטובת האדם, דברים טובים כמובן שהם לטובה, אך גם אם יש קשיים, ואפילו אם משהו גורם לאדם את הקשיים, כגון שאדם אחר פוגע בו ומצער אותו, והוא כועס ומקפיד על המצער, הרי הכל בידי שמים, והצער נגזר מן השמים, ואלמלא אדם זה שצער אותו, היה הצער בא ממקום אחר, כי מן השמים נגזר שיצטער, ובין כך היה הצער, והאדם המצער הוא רק שליח, וגם אם אינו שליח, על כל פנים הצער נגזר עליו, והמטרה בזה לטובתו! כי כל דעביד רחמנא לטב עביד.

ונמצא שהאדם שציער אותו עשה לו טובה, שכן אמרו בגמרא וכך האמת, שכל דעביד רחמנא לטב עביד! והצער הוא לטובתו שיצטער, ומה היא הטובה בזה? כנראה שיש לו איזה חטא, והצער הוא כפרה, לכפר על החטא, ואם כן מצידו הרי אדם זה שציער אותו עשה לו דבר טוב, כי הוא זוכה בזה לכפרת עוונות, ומה יש לכעוס ולהקפיד עליו, ואמנם הטבע אינו כן, אבל עם אמונה כך צריך להיות, שאין סיבה להקפיד, ומדוע להקפיד, אדרבה צריך הכרת הטוב, שיחזיק לו טובה, כי זה דבר טוב בשבילו, שנתכפרו עוונותיו, ולטב עביד!

וכשאדם חי כך עם האמונה אין לו שום קשיים, וכל החיים טובים לו, כי הוא יודע שהכל בידי שמים והכל לטובה, ומה היא הטובה? לא תמיד יודעים, אך גם כשלא יודעים, על כל פנים זה לטובה! ויש כל מיני חשבונות מה היא הטובה שיכולה להיות, וכשחיים כך, כל החיים הם אחרים לגמרי, חיים טובים ומאושרים.

החיים המאושרים בדרכה של תורה

ובפרקי אבות (ו, ד) שנינו, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה! והיינו שיש חיים עם קשיים, פת במלח ומים במשורה ועוד קשיים, אבל אשריך בעולם הזה, כי בתורה אתה עמל, וכשיש תורה זה החיים הכי מאושרים! כך המציאות, אבל לא כל אחד מבין את זה.

ואמרו בפרקי אבות (שם יא) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, היינו שהמטרה של כל הבריאה היא לכבוד שמים, וכל מה שהאדם חי, המטרה בזה היא לכבוד שמים!

ואם כן אדם שאינו עושה כבוד שמים, אין לו זכות קיום, אבל אף על פי כן הוא חי, וזהו ממידת הרחמים, כדי שיחזור בתשובה, וגם כי הוא עושה מעשים טובים, והוא אמנם עושה עבירות אבל הוא עושה גם מעשים טובים, ועל העבירות יהיה לו גיהנום, אבל על המעשים הטובים יהיה עולם הבא! ואחרי הגיהנום בסוף יהיה עולם הבא, וכדאי לעבור את הגיהנום בשביל העולם הבא שיהיה בסוף כמו שאמרו בגמרא (חגיגה טו, ב) על אלישע בן אבויה, וזהו מידת הרחמים.

ועל כל פנים כל אחד חייב בכבוד שמים, כל אחד עם הכוחות שלו, ואם יש לו כוחות וכישרונות הוא חייב להשתמש בהם לכבוד שמים, לתורה, ולהשפעה, להשפיע מידות טובות וכל השפעה טובה שתהיה.

ובדרך הטבע בעולם אם אדם מוכשר הוא עוסק להרוויח כסף, וכך הטבע שיש חמדת הממון, אבל זו טעות גדולה כל כך, כי מי שהוא עשיר הוא לא מאושר! והעשירים אינם עם חיים יותר מאושרים מהעניים, ובמציאות העשירים סובלים קשיים אחרים, אלא שהם מסתירים זאת, שלא יראו את הקשיים שיש להם.

והמציאות היא שבראש השנה וביום כיפור נגזר מי יעני ומי יעשר, מי ישקט ומי יטרף, מי ישלו ומי יתייסר, והכל נגזר לפי הזכויות, ולטובתו של כל אחד ואחד, וגם הקשיים הם לטובתו, ולכן אין שום סיבה לחמדת הממון, ואין בזה שום רווח.

ורק מי שעושה הרבה מעשים טובים ונותן הרבה צדקה, אם זוהי מטרתו וכוונתו, והוא נותן הרבה צדקה, יותר מהמעשר, חומש לצדקה, אז זהו ענין אחר. וכידוע שאם נותנים חומש לצדקה יש הצלחה גדולה מאד. ויש כאלה שנותנים גם יותר מחומש, ואני מכיר משפחה שלקחו לעצמם רק את המעשר ונתנו את השאר לצדקה, כאלה זכויות ומידות טובות. כך היא דרכה של תורה, וזו המציאות.

ועל כל פנים כל אחד יכול לחיות חיים מאושרים בלי שום קשיים, אם יחיה עם האמונה, ורק צריך לדעת את זה, אשרינו שאנו יודעים את זה, וצריכים סייעתא דשמיא שזוכה להתנהג על פי האמונה, ואז זוכים לאשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

אשריך בעולם הזה וגם עולם הבא

ולשון התנא באבות, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

וכבר דיברנו שיש להתבונן בזה, כי הנה מה שאמר 'אשריך בעולם הזה' מובן שהוא חידוש, שעל אף כל הקשיים של פת במלח ומים במשורה וכו' מכל מקום עסק התורה נותן הרגשה כל כך נעימה שלא מרגישים את הקשיים! כי אמנם יש רק פת במלח, אבל הוא כבר שבע ואינו רעב, ויש רק מים במשורה, אבל הוא כבר לא צמא, והוא ישן על הארץ אבל הוא כבר לא עייף, ואפילו שיש עוד חיי צער נוספים, עסק התורה משכיח את כל הצער, והוא מאושר בעולם הזה. אבל מה שאמר 'וטוב לך לעולם הבא' צריך ביאור מה החידוש, הרי זה פשיטא, ומדוע שלא יהיה עולם הבא לאדם כזה שעמל בתורה מתוך חיי צער וקשיים.

ואמרנו כי יש בזה גם כן חידוש, מפני שידוע שאם יש הנאות העולם הזה, מפסידים עולם הבא, ושמעתי פעם מבעלי מוסר כי **העולם הזה הוא כמו 'פנסיון' יקר מאד, שמשלמים בו המון עבור כוס תה פשוט, כך הנאות העולם הזה עולות לאדם במחיר יקר, שמפסיד בהם את העולם הבא**, וזהו החידוש כאן בדברי התנא, שהאשריך בעולם הזה של תורה אינו כן, ואינו כמו כל הנאות העולם הזה שבאות על חשבון העולם הבא, אלא להיפך, זה סיבה לעוד עולם הבא, ומרוויחים בזה עוד עולם הבא! וזוכים גם לאשריך בעולם הזה וגם טוב לך לעולם הבא.

אם כן אשרינו מה טוב חלקנו שאנחנו יודעים את זה, וברוך השם כולנו בני תורה וכולם רוצים את ה'דרכה של תורה', ברוך השם זכינו בדורנו שיש ציבור כזה שמבינים שהתכלית הוא דרכה של תורה, ובעזרת השם נזכה לסייעתא דשמיא לכל מה שצריך.

מוקדש בברכה לידידינו החתן המופלג
הבה"ח **צבי כהן** שיחי' מתלמידי רבינו שליט"א
לרגל שמחת אירוסיו בשעתו"מ
יזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

לעילוי נשמת
מרת **חנה רוזל הורוביץ** ע"ה
בת רבי **יעקב זצ"ל**
נלב"ע י"ג כסלו תשפ"ב - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
ר' **נחמיה ב"ר חיים ז"ל**
נלב"ע ח' טבת תשס"ח - תנצב"ה